

**KİTABXANA İŞİNƏ DAİR HEYDƏR ƏLİYEV
İDEYALARI UĞURLA DAVAM EDİR****A.A.XƏLƏFOV***Bakı Dövlət Universiteti**Kitabxanaşünaslıq kafedrasının müdiri,**Əməkdar elm xadimi, tarix elmləri doktoru, professor**axelevov@mail.ru*

Məqalədə Heydər Əliyevin kitab və kitabxana işi haqqında ideyaları və onun prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilməsi və daha böyük müvəffəqiyyətlər qazanması geniş elmi sənədlər əsasında təhlil edilib ümumiləşdirilmişdir.

Açar sözlər: kitabxanaçılıq ideyaları, milli ideologiya, azərbaycançılıq fəlsəfəsi konsepsiyası, informasiya cəmiyyəti, kitabxana işinin informasiyalaşdırılması

Xalqımız XX əsrin dahi şəxsiyyətlərindən biri, türk dünyasının böyük oğlu, müstəqil Azərbaycan dövlətinin memarı, fenomen şəxsiyyət, ümummilli lider, ulu öndər Heydər Əliyevin 90 illik yubileyini böyük təntənə ilə qeyd etməyə hazırlaşır. Müasir tariximizin olduqca mürəkkəb, çox məsul dövründə 33 ildən artıq Azərbaycan Respublikasına rəhbərlik etmiş, ölkəmizin iqtisadi, siyasi, mədəni və beynəlxalq həyatına misilsiz töhfələr vermiş, respublikamızı keçmiş Sovetlər Birliyinin və dünyanın qabaqcıl ölkələri sırasına çıxarmış, XX yüzilliyin axırlarında xalqımıza nəsib olmuş müstəqilliyi qoruyub saxlayan Heydər Əliyev 33 illik siyasi rəhbərliyi dövründə böyük təşkilatçılıq, nəhəng quruculuq işləri ilə yanaşı, zəngin elmi-nəzəri və mənəvi irs qoyub getmişdir. Bu zəngin irs içərisində kitab və kitabxana işi haqqında böyük elmi əhəmiyyət kəsb edən dərin fikirlər, ideyalar və anlayışlar geniş yer tutur. Heydər Əliyevin olduqca mənalı, zəngin həyat tərzii ilə tanışlıq, onun uşaqlıq və tələbəlik illərinin təhlili göstərir ki, o, böyük kitab həvəskarı və mütaliəçisi olmuş, mənəvi həyatında mühüm hobbiyə çevrilən kitab onun ən çox sevdiyi dostu və daimi yol yoldaşı olmuşdur.

Hələ uşaqlıq və gənclik illərindən öz fitri istedadı, bilik səviyyəsi, əməksevərliyi ilə fərqlənən balaca Heydər öz yaşlıları içərisində kitab sevən, mütaliəyə xüsusi maraq göstərən bir şagird kimi diqqəti cəlb edirdi.

XX əsrin 30-cu illərində Naxçıvan şəhərində orta məktəbdə oxuyarkən Heydər Əliyevin müəllimi olmuş Bakı Dövlət Universiteti Mexanika-riyaziyyat fakültəsinin professoru, görkəmli pedaqoq, alim, zəhmətkeş müəllim Tofiq Bektaşının söhbətlərini xatırlatmaq istəyirəm. O, söyləyirdi ki, Heydər

Əliyev çox ciddi, istedadlı, intizamlı, nəzakətli, bütün fənlərdən “beş” qiymətlərlə oxuyan, özünü yaşlılara xas olan tərzdə aparən, davranışı, danışığı qabiliyyəti, zəngin biliyi, bacarığı ilə öz yaşadlarından fərqlənən bir şagird idi. Yüksək səmimiyyəti, təvazökarlığı və utancaqlığı onu məktəb kollektivinin sevimlisinə çevirmişdi.

Professor Tofiq Bektəşi danışdı ki, Heydər Əliyev kitabı, mütaliəyə böyük maraq göstərirdi. Həmişə onun əlində yeni-yeni kitablar görmək olardı. Dərslərini hazırlayarkən dərslərlə yanaşı əlavə ədəbiyyatdan da istifadə edərdi. Dərslərə cavab verərkən təmkinli olması, məntiqi ardıcılığa, tapşırığın mahiyyətinin açılmasına ciddi fikir verməsi ilə müəllimlərinin məhəbbətini qazanmağa müvəffəq olurdu. İstedadlı şagird olmasında ona mütaliə etdiyi kitablar xüsusi köməklik göstərirdi. Onun maraq dairəsi çox geniş idi. Məktəb kitabxanasında olan kitabların azlığı onu təmin etmədiyindən Naxçıvan şəhər kütləvi kitabxanalarından da istifadə edirdi. Mən onunla söhbət edərkən bədi ədəbiyyata və dövrü mətbuata böyük maraq göstərdiyinin də şahidi olmuşdum. O, çox fəal şagird idi. Məktəbdə keçirilən dərslərdə və kütləvi işlərdə yaxından iştirak edir, müxtəlif mövzularda çıxışlar edirdi. Məktəbdə aparılan ictimai işlərə ciddi maraq göstərirdi. Yaxşı əl qabiliyyəti, rəssamlıq bacarığı olduğundan məktəbdə təşkil edilən bütün mədəni tədbirlərin, keçirilməsinə böyük köməyi dəyirdi.

Tofiq müəllim söyləyirdi ki, balaca Heydər bütün bu keyfiyyətləri onu məktəbin sevimlisinə çevirmişdi. Müəllimlər bir yerə toplaşanda ondan söhbət açır, məktəbin fəxri şagirdi kimi onu təqdir edirdilər. Demək olar ki, təhsili, məktəbi yüksək qiymətləndirmək, müəllimə hörmət bu dahi insanda elə uşaqlıq illərindən formalaşmışdı. Olduqca böyük zəhmət prosesində keçmiş uşaqlıq və gənclik illəri, təhsil aldığı doğma məktəb ona kamillik, müdriklik və zəka bəxş etmişdi.

Balaca Heydər inkişafında o dövrdə xüsusi diqqət yetirilən pioner hərəkatının xüsusi rolu olmuşdur. Naxçıvandakı Pionerlər evində o, musiqi təhsili almış, tərda ifa etməyi öyrənmişdir. O, həmçinin şahmat oynamağı da bacarırdı. Gənc Heydər rəssamlıq və teatr sahələrinə də ciddi maraq göstərirdi. Hələ 14-15 yaş olarkən o, pionerlərin səhnələşdirdiyi M.F.Axundovun “Sərgüzeştə-vəzir-xani Lənkəran” pyesində baş rolda oynamışdı. 16 yaşında isə gənc Heydər V.Şekspirin “Hamlet” əsərində baş rolu ifa etmişdi.

Hər şeydən əvvəl isə ardıcıl kitab oxuması, mütaliə dairəsinin müxtəlifliyi və genişliyi onun dünya görüşünə bir natiq kimi formalaşmasına mühüm təsir göstərmişdi. Geniş və hərtərəfli mütaliəsi, həyatı dərk etmək, insanları dinləmək, başa düşmək, düşdüyü hər hansı mühiti düzgün, uzaqgörənliklə qiymətləndirmək qabiliyyəti ona bir universallıq, ensiklopedik zəka bəxş etmişdi.

Uşaqlıq və gənclik illərində əldə etdiyi nailiyyətlər tələbəlik və əmək fəaliyyətinin ilk illərində daha da təkmilləşmiş, gələcəkdə böyük şəxsiyyət, bacarıqlı, dövlət xadimi, görkəmli siyasətçi, xalqın taleyüklü problemlərinin həllində cəhəşümül xidmətləri olan dövlət başçısı kimi yetişməsinin təməli daşılı olmuşdur. Sanki böyük yaradan Heydər Əliyevi öz mürəkkəbliyi, çətinliyi ilə fərqlənən XX əsrin ikinci yarısı üçün Azərbaycan xalqına xilaskar göndərmişdi. 35 il ardıcıl olaraq hakimiyyət sükani arxasında məharətlə dayanan, Azərbaycan xalqının, Azərbaycan dövlətçiliyinin xilaskarı olan bu böyük insan sevimli rəhbər imicini qazanmaqla dünya şöhrətli bir dövlət başçısı səviyyəsinə yüksəlmiş, görkəmli siyasətçilərin etiraf etdiyi kimi, Şərfin ulduzuna çevrilmişdir.

Heydər Əliyev çox mənalı, mürəkkəb, zəngin, keşməkeşli bir ömür yolu keçmiş, zamanın bütün burulğanlarından müvəffəqiyyətlə çıxmış, öz zəhməti, dərin zəkası, fitri qabiliyyəti ilə yüksək zirvələri fəth edə bilmişdi. Bu yüksək zirvənin yolları daşlı-kəsəklə olsa da onun polad iradəsi, dönməz xarakteri, işıqlı zehni, kamillik şəxsiyyət kimi böyüklüyü bu zirvəni fəth etməkdə ona köməklik etmişdir.

1991-ci ildə SSRİ dağılından sonra Azərbaycan xalqı illərdən bəri arzusunda olduğu müstəqilliyə çatdı. Ancaq bu müstəqillik Azərbaycan xalqına çox baha başa gəldi. Dağlıq Qarabağı Azərbaycandan ayıraraq Ermənistanla birləşdirmək məqsədi ilə respublikamıza erməni təcavüzü başlandı. Dağlıq Qarabağ və ona bitişik olan rayonlarımız erməni faşistləri tərəfindən işğal edildi. Ölkədə hakimiyyət böhranı başlandı. Artıq 1993-cü ilin əvvəllərində Azərbaycanın bir neçə bölgəyə parçalanması prosesi təhlükəli həddə gəlib çatmışdı. Belə bir ağır şəraitdə Azərbaycan xalqı böyük müdrikliklə Heydər Əliyevi hakimiyyətə gətirdi. 1993-cü ilin əvvəllərindən başlayaraq ulu öndər həm ön, həm də arxa cəbhədə ciddi uğurlara nail oldu. Atəşkəs elan olundu, beynəlxalq siyasətdə respublikamızın xeyrinə mühüm dəyişikliklər baş verdi. Azərbaycan üçün böyük əhəmiyyəti olan beynəlxalq neft kontraktı imzalandı. Müstəqil respublikamızın dövlət quruculuğunun, gələcək inkişafının əsası olan ilk demokratik Azərbaycan Konstitusiyası qəbul edildi. Azərbaycan iqtisadi cəhətdən dirçəldi, rahat nəfəs almağa, öz daxili və xarici siyasətini daha böyük uğurla həyata keçirməyə başladı. Azərbaycanın tarixi həqiqəti olan müstəqilliyin əbədi və dönməz olmasında, xalqımızın əldə etdiyi böyük iqtisadi, siyasi və mədəni nailiyyətlərdə Heydər Əliyevin fəaliyyətinin həlledici rolu olmuşdur.

Heydər Əliyev respublikamıza rəhbərlik etdiyi dövrdə böyük dövlət xadimi kimi yüksək təşkilatçılıq, nəhəng quruculuq işləri ilə yanaşı olaraq, zəngin, böyük elmi-nəzəri, fəlsəfi və mənəvi bir irs də yaratmışdır. Bu irs qiymətli mənəvi sərvət kimi elmimizin və mədəniyyətimizin “qızıl fondu” na daxil olmuş, ölkəmizin gələcək inkişaf yollarını işıqlandırmışdır. Ulu öndərin

böyük siyasi, ideoloji və elmi-nəzəri əhəmiyyət kəsb edən mədəni irsi milli ideologiyamızın və azərbaycançılıq fəlsəfi konsepsiyasının məhək daşdır. Zamanın sifarişi, xalqın tarixi salnaməsi olan Heydər Əliyev əsərləri misilsiz perspektivlərə malikdir.

Heydər Əliyevin tariximizə, dilimizə, soykökümüze, milli ideologiyamıza, dövlət quruculuğuna, elm və mədəniyyətin ayrı-ayrı sahələrinə həsr edilmiş dərin məzmunlu əsərləri gələcəkdə aparılan elmi araşdırmaların metodoloji əsasıdır. Bu əsərlər siyasi tarix, vətəndaşlıq, həmçinin dövlət quruculuğu dərslidir. Bu əsərlər zamanın sifarişi olduğundan zaman özü onları qoruyub saxlayacaqdır.

Heydər Əliyevin əsərləri rahat kabinetlərdə yaranmamışdır, böyük nətiqlik qabiliyyətinə, dərin zəkaya, məntiqi yaradıcılığa, kəskin zehinə, möhkəm yaddaşa, ensiklopedik biliyə malik olan ulu öndər bu əsərləri xalq qarşısındakı çıxışlarında, dinləyicilərlə üzbəüz, onların gözü önündə yaratmışdır.

Ulu öndərin bu böyük irsi ilə ilk tanışlıq Azərbaycan xalqının keçmişini, bu gününü əks etdirən, gələcəyinə işıq salan, böyük tarixi, mədəni elmi və dövlətçilik əhəmiyyətinə malik olan bu zəngin irsin müəllifi öz ölkəsini, dövlətini, xalqını ürəkdən sevən, qəlbən öz xalqına bağlı olan böyük vətənpərvər bir şəxsiyyət, dönməz vətəndaş olmuşdur.

Xalqımızın yüksək qiymət verdiyi bu zəngin irsin toplanıb nəşr edilməsi, qorunub saxlanması çox mühüm vəzifə kimi qarşıda durur. Doğrudur, son zamanlar bu sahədə xeyli işlər görülmüş, Heydər Əliyevin əsərləri dəfələrlə nəşr edilmişdir.

Heydər Əliyevin əsərlərinin yaranması tarixini və nəşrini iki mərhələyə ayırmaq olar: Birinci mərhələ Sovetlər İttifaqı dövrünü, yəni 1969-1993-cü illəri əhatə edir. Təəssüflə qeyd etmək olar ki, bu dövr hələ ciddi tədqiqat obyektinə olmamışdır. Təxmini hesablamalara görə, bu dövrdə Heydər Əliyevin 100 çap vərəqinə yaxın 151 adda əsərləri çap edilmişdir. Bu əsərlərdən 68 adda Azərbaycan dilində, 83 adda isə rus dilində çap edilmişdir.

Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonrakı müstəqilliyin ilk illərində Heydər Əliyevin əsərləri dövrü mətbuatda, 1995-ci ildən isə ayrıca kitab halında, ayrı-ayrı əsərləri və seçilmiş əsərləri çap edilməyə başlamışdır.

Ulu öndərin əsərlərinin çapı sahəsində ən mühüm hadisə 1997-ci ildə baş verdi. Dövlət orqanlarının köməyi ilə Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatı (Azəməşr) Heydər Əliyevin "Müstəqilliyimiz əbədidir" adlı çoxcildli əsərlərinin nəşrinə başladı. Oxuculara təqdim olunan bu çoxcildli Heydər Əliyevin şərfli ictimai-siyasi həyatının 1993-cü ilin iyunundan sonrakı illərini əhatə edir. Dahi şəxsiyyətin bu dövr siyasi fəaliyyəti olduğca mürəkkəb və son dərəcə gərgin bir dövrə: dövlət müstəqilliyimizin qorunub saxlanmasına, ölkəmizin gələcək inkişafının elmi-nəzəri əsaslarının, milli ideologiyamızın, azərbaycançılıq fəlsəfi konsepsiyasının hazırlanmasına, qüdrətli Azərbaycan

dövlətinin yaradılması dövrünə təsadüf edir. Məhz bu dövrdə Heydər Əliyevin elmi-nəzəri ideyalarını əks etdirən əsərləri Azərbaycanın dövlətçiliyinin qorunub saxlanması və qüdrətli Azərbaycan dövlətinin yaradılmasına həsr edilmişdir. Müstəqilliyin ilk illərində yaradılmış bu əsərlər Azərbaycan xalqının ən şərfli dövrünün qiymətli salnaməsidir. Azərbaycan xalqının dövlət müstəqilliyini əldə etməsi, onu qoruyub saxlaması, məsələlərinə həsr edilən bu çoxcildlik tariximizin son dərəcə mürəkkəb, ağır və məsuliyyətli bir dövrünü öyrənən tədqiqatçılar, alimlər, tarixçilər, siyasətşünaslar və bütün ziyalılar üçün dəyərli mənbədir.

Müstəqilliyimiz əbədidir" çoxcildliyi 1993-cü ildən 2003-cü ilə qədər 10 illik bir dövrü əhatə etməlidir. Hələlik çoxcildliyin 42 cildi çapdan çıxmışdır. İftixar hissi ilə demək olar ki, ulu öndərin bu çoxcildliyə daxil edilən əsərləri 1314 çap vərəqi həcmində 213469 səhifədə ibarətdir (1).

Bir cəhətə də qeyd etmək ki, təxmini araşdırmalara görə Heydər Əliyev ən azı 500 kitaba isnad vermiş, ya həmin kitabların adını, ya da onların müəlliflərinin adlarını çəkmiş, beləliklə mütaliə dairəsinin genişliyini bir daha təsdiq etmişdir.

Təxmini hesablamalara görə çoxcildliyin nəşri başa çatdıqda cildlərin sayı 50-dən artıq ola bilər.

Elm tarixindən məlum olduğu kimi, bu həcmdə əsər yazmaq hər alimə, dövlət başçısına müəssər olmur. Məhz Heydər Əliyev öz əsərləri ilə bu zirvəyə yüksəlmiş, nadir dövlət başçılarından biridir.

Heydər Əliyevin bu zəngin irsi içərisində kitab və kitabxana mədəniyyəti geniş yer tutur. Ulu öndər 3 iyun 1995-ci ildə M.F.Axundzadə adına Milli Kitabxanadakı çıxışında deyir: "Kitab nəşri hər bir ölkənin, xalqın mədəniyyətində, ümumiyyətlə, mənəvi-ictimai həyatında çox görkəmli yer tutur. Hər birimiz, ilk növbədə, ancaq kitab vasitəsi ilə təhsil almış, elmlərə yiyələnmiş, həyatda yaşamağa, fəaliyyət göstərməyə hazırlanmışıq. Ona görə də, hər birimiz kitablara borclu yuq. Həm kitabları yazıb yaratmaq, həm də onları nəşr etmək əsas vəzifələrimizdən biridir. Bunun üçün mümkün olan bütün tədbirləri görməliyik. Mən respublikanın prezidenti kimi bunu əsas vəzifələrimdən biri sayıram.

Doğrudur, indiki ağır sosial-iqtisadi böhran dövründə respublikamızın iqtisadiyyatında yaranmış çətinliklərlə əlaqədar və başqa ölkələrlə əlaqələrimizin məhdudlaşdığı bir vaxtda nəşriyyat işi də çox çətinliklərlə qarşılaşır. Ancaq biz bu çətinliklərin qarşısını almalıyıq, bunun üçün yeni-yeni-yollar axtarmalıyıq" (2).

Göründüyü kimi, Heydər Əliyev cəmiyyətin ictimai-mədəni həyatında kitabın mühüm yer tutduğunu, mədəniyyətin mühüm silahı olduğunu ön plana çəkir, kitabı təhsilin, elmin, həyatda yaşamağa, fəaliyyət göstərməyə hazırlamağın əsas bünövrəsi hesab edir. Daha sonra ulu öndər bazar iqtisadiyyatı

şəraitində hər bir sahibkarın, biznesmenin kitab çapına sponsorluq etməsinə mühüm xeyriyyəçilik kimi qiymətləndirir.

Böyük kitab həvəskarı olan, kitabı sevən, mütaliəni hər bir mədəni insanın əsas keyfiyyəti kimi qiymətləndirən ulu öndərin həm evində, həm də iş otağında zəngin şəxsi kitabxanası olmuşdur. O, şəxsi kitabxanası üçün kitabları özü seçirdi.

Heydər Əliyev 1995-ci il iyun ayının 3-də M.F.Axundzadə adına Milli Kitabxanada miniatür kitabların təqdimat sərgisində iştirak edərkən öz şəxsi kitabxanasından: Azərbaycan, rus, türk, ingilis, fransız, ərəb, fars dillərində 263 kitabı Milli Kitabxanaya bağışladı. Bağışlanmış kitabların 131-i Azərbaycan dilində, 107-si rus dilində, 2-si türk dilində, 18-i ingilis dilində, 1-i fransız dilində, 1-i ərəb dilində, 3-ü fars dilində idi (3).

Əlbəttə, bu kitablar Heydər Əliyev şəxsi kitabxanasının tam kolleksiyası deyildi. Bağışlanmış kitabların siyahısından məlum olur ki, bu kitablar içərisində demək olar ki, bütün elm sahələri üzrə kitablar vardır. Onlardan çoxu isə Azərbaycanın tarixinə, ədəbiyyatına, incəsənətinə və s. aiddir. Bağışlanmış kitabların miqdarı və tərkibi bir daha sübut edir ki, Heydər Əliyev böyük və davamlı mütaliəçi olmuş, ardıcıl kitab toplamaq, şəxsi kitabxana yaratmaq onu əsas hobbisi olmuşdur.

Bu kiçik şəxsi kitabxanayı Milli Kitabxanaya bağışlayarkən Heydər Əliyev demişdir: “Mən indi kitabxanaya xeyli kitab bağışladım. Güman edirəm ki, bunlar fondada öz yerini tutacaqdır. Bunlar cəmiyyətimiz üçün çox gərəkli olan ayrı-ayrı mövzulara həsr edilmiş kitablardır. Bunlar mənim özümün deyil, müxtəlif müəlliflərin kitablarıdır və kitabxananın böyük xəzinəsində öz yerini tuturlar. Zənnimcə, gələcəkdə bu təşəbbüs də davam edə bilər. Elə imkan olan ayrı-ayrı adamlar kitabxanamızı zənginləşdirmək üçün yəqin ki, ona kitab bağışlayacaqlar. Bilirəm ki, bizim kitabxananın çox böyük fondu var. Kitabxananın direktoru bu barədə məlumat verdi. Ancaq kitabxana elə bir yerdir ki, gərək daim onun fondu genişlənsin. Çünki dünya dəyişir, yeni əsərlər, kitablar yaranır. Bunlar insanlara yeni biliklər, yeni məlumatlar gətirir. Ona görə də, bizim bu mərkəzi kitabxanamız daim yeni-yeni nəşrlərlə təmin olunmalıdır.... Ancaq gərək indi buraya hərə öz payını versin. Azərbaycandan bütün ictimaiyyəti bu xeyirxah iş dəvət edirəm” (4).

Dünya kitabxanaları tarixindən məlumdur ki, sivil ölkələrdə kitabxanalara kitab hədiyyə etmək həmişə dəbdə olan xeyirxah bir hadisə olmuşdur. Görkəmli dövlət, ictimai, elm və mədəniyyət xadimləri kitabxanalara kitablar hədiyyə etməyi mədəniyyətin inkişafına kömək kimi qiymətlənirmişlər. Ulu öndər bu təşəbbüsü ilə sanki çoxdan unudulmuş bir ənənəni canlandırdı, ona yeni nəfəs verdi. Məhz həmin vaxtdan respublikamızda Heydər Əliyevin bu təşəbbüsü uğurla davam etməkdədir.

Xalqımızın milli sərvəti olan Heydər Əliyev irsində, onun böyük bir ümməni xatırladan, zəngin çoxcildlik əsərlərində özünün bütün həyatı boyu istifadə etdiyi, bəhrələndiyi, yüksək qiymət verdiyi kitabxanalar haqqında onun cəmiyyətdəki yeri, mövqeyi, vəzifələri və əhəmiyyəti haqqında, kitabxana işinin inkişafına dövlət qayğısı haqqında qiymətli fikirlər, ideyalar və baxışlar vardır. Onun kitab, kitabxana, kitabxanaçı haqqında, fikirləri və ideyaları 1995-ci il iyunun 3-də M.F.Axundzadə adına Milli Kitabxanasında miniatür kitablar sərgisinin açılışında söylədiyi çıxışında öz əksini tapmışdır.

Cəsarətlə demək olar ki, ulu öndərin kitaba və kitabxanaya verdiyi qiymət öz orijinallığı, elmiliyi, hərtərəfliliyi etibarlı ilə çox yüksəkdə durur. O, deyir: “Kitabxana xalq, millət üçün, cəmiyyət üçün, müqəddəs bir yer, mədəniyyət, bilik, zəka mənbəyidir. Ona görə də, kitabxanaya daimi hörmət xalqımızın mədəniyyətini nümayiş etdirən amillərdən biridir.

Mən vaxtilə bu kitabxanaya dəfələrlə gəlmişəm. Amma bu gün kitabxananın astanasından keçərkən çox böyük hörmət və ehtiram hissi duyuram, kitabxanaya, burada çalışan insanlara hörmət və ehtiramımı bildirmək istəyirəm” (5).

Ulu öndərin kitabxana haqqında fikirlərinin şərhinə diqqət yetirək.

Heydər Əliyevin kitabxanaları müqəddəs bir yer (ilahi qüvvəyə malik, toxunulmaz, sarsılmaz, pak və təmiz yer) adlandırılması kitabxanaların cəmiyyətin mədəni tərbibəsində böyük məsuliyyət daşımalarını ön plana çəkir. Həmçinin, kitabxanaların mədəniyyət, tədris və tərbibə müəssisəsi kimi çox mühüm sosial funksiyaları yerinə yetirmək vəzifələrini elmi cəhətdən əsaslandırır. Bütün cəmiyyətlərdə kitab mədəniyyətin silahı, sivilizasiyanın bünövrəsi, biliyin mənbəyi, təhsil, tərbibə və informasiyanın əsas aparıcı qüvvəsi kimi çıxış etmiş, insanların biliyə, zəkaya, müdrikiyə, kamala gedən yolunu işıqlandırmışdır. Məhz buna görədir ki, kitabı toplayan, qoruyub saxlayan, əsrdən-əsrə, nəsilən-nəslə ötürən kitabxanalar həmişə ölkənin mədəni inkişafının əsas göstəricisi hesab edilmişdir. Tariximizin çox dərin qatlarında formalaşan bu ideya ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən yüksək zirvəyə qaldırılmış, ona yeni məna və məzmun verilmiş, bilavasitə xalqın ümumi mədəni səviyyəsi ilə əlaqələndirilmişdir (8).

Heydər Əliyevin çıxışında dünyanın ən qədim peşələrindən biri olan kitabxanaçı peşəsinə böyük hörmət və ehtiram öz geniş əksini tapmışdır. Heydər Əliyevin: “Bu gün kitabxananın astanasından keçərkən çox böyük hörmət hissi duyuram. Kitabxanaya burada çalışan insanlara hörmət və ehtiramımı bildirmək istəyirəm” kəlamı Azərbaycanda fəaliyyət göstərən 30 mindən artıq kitabxanaçıya, kitabxanaçı peşəsinə böyük qiymətdir.

Xalqımızın tarixində mühüm mərhələ olan XX əsrin ikinci yarısı ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə bağlı olduğundan bu dövrü Heydər Əliyev mərhələsi adlandırmaq yerinə düşər.

XX əsrin 60-cı illəri keçmiş SSRİ məkanında inkişaf etmiş sosializm illəri adlandırılmasına baxmayaraq, Azərbaycan iqtisadi cəhətdən geridə qalmış respublika hesab edilirdi. Bu dövrdə Azərbaycan ardi-arası kəsilməyən siyasi çəkişmələr, dedi-qodu meydanına çevrilmişdi. Məhz belə bir çətin şəraitdə - 1969-cu il iyulun 14-də Heydər Əlirza oğlu Əliyev Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi seçildi. Azərbaycanın inkişaf və tərəqqisinin əsası bu tarixdən başlanır. Bu dövrü xarakterizə edən Heydər Əliyev yazır: "Qətiyyətlə bildirmək olar ki, 60-cı illərdə respublika iqtisadiyyatı, bütövlükdə dərin və uzunmüddətli böhran mərhələsinə qədəm qoymuşdu. Yaranmış ağır vəziyyətdən çıxış yolu tapmalı, iqtisadiyyatın inkişafı üçün prinsiplər cəhətdən yeni konseptual yanaşma metodu işlənilib hazırlanmalı, xalq təsərrüfatında köklü struktur dəyişiklikləri aparılmalı, təsərrüfatçılıq və iqtisadi həvəsləndirmə işində təzə metodlar tətbiq edilməli idi."

Heydər Əliyevin apardığı siyasət və həyata keçirdiyi quruculuq işləri sahəsində ölkədə iqtisadi, siyasi, mədəni və mənəvi nailiyyətlər əldə edildi. Respublikamız ittifaq respublikaları içərisində qabaqcıl yerlərdən birini tutmağa nail oldu. Ulu öndərin 14 illik hakimiyyəti dövründə respublikada milli gəlirin həcmi 2,5 dəfə, sənaye istehsalı 2 dəfə, xalq istehsalı malları 3 dəfə, kənd təsərrüfatı malları 2,5 dəfə artmışdı. 14 il müddətində respublikada 250-dən çox fabrik, zavod, istehsal obyektı tikilmiş, 2 milyondan çox adamın mənzil şəraiti yaxşılaşmışdı.

70-80-ci illərdə Azərbaycan iqtisadiyyatında, dövlət quruculuğunda baş verən nailiyyətlər, ölkədə elmin, mədəniyyətin, təhsilin, ədəbiyyat və incəsənətin inkişafı üçün əlverişli şərait yaratmışdı. Məhz bu illərdə xalqımız öz soykökünə qayıtmaq, milli tarixini, milli mədəniyyətini dərinəndən dərk etmək imkanı əldə etmişdi. Azərbaycanda milli oyanış baş vermişdi. Bu oyanışın səbəbkarı və ilhamvericisi ulu öndərin özü idi. Təhsilə ayrılan vəsait əhəmiyyətli dərəcədə artırılmış, böyük islahatlar həyata keçirilmişdi. Bu islahatlar içərisində böyük dövlət əhəmiyyətini kəsb edən ali və orta ixtisas hərbi məktəblərin yaradılmasını, respublika xalq təsərrüfatının ən nadir sahələrinə dair ixtisaslı kadrların SSRİ-nin digər böyük elm və təhsil məktəblərində hazırlanmasını və Azərbaycanın kənd rayonlarında yüksək ixtisaslı kadrlara olan tələbatını ödəmək məqsədi ilə ölkə daxilində müsabiqə-dənkənar qəbulun keçirilməsini göstərmək yerinə düşər. Təhsil sahəsində Heydər Əliyev mərhələsinin ən böyük uğuru yeni orta və ali məktəblərin yaranması, onların maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi olmuşdur. 70-80-ci illərdə 6 yeni ali məktəb, 12 orta ixtisas məktəbi açılmışdır. Ali məktəblərdə 40-dən artıq fakültə, 100-dən çox kafedra açılmış, müasir tələblərə cavab verə biləcək 100-dən çox ixtisas üzrə kadr hazırlığına başlanmışdır.

70-80-ci illərdə ulu öndərin böyük təşkilatçılıq fəaliyyəti nəticəsində təhsil sisteminin kitabxana şəbəkəsi yenidən quruldu. Təhsil sisteminin hər bir

müəssisəsində məktəbdənkənar müəssisələrdə, məktəblərdə, orta ixtisas məktəblərində və ali məktəblərdə oxuculara kitabxana xidmətinin təşkilini yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə yeni kitabxanalar açıldı, onların kitab fondunun yeni ədəbiyyatla komplektləşdirilməsinə, təhsil kitabxanalarını təhsil işçilərinin və şagirdlərinin informasiya bazasına çevirmək üçün əməli işlər görüldü. Rəqəmlərə müraciət edək: Əgər 1970-ci ildə 7,9 milyon nüsxə kitab fonduna malik 3749 məktəb kitabxanası var idisə, 1981-ci ildə onların sayı 4238-ə, kitab fondu isə 25,2 milyon nüsxəyə çatmışdı. Ali və orta ixtisas məktəbi kitabxanalarının inkişafı sahəsində də xeyli iş görülmüşdü. 1970-1982-ci illərdə 6 yeni ali məktəb kitabxanası yaranmış, onlara bina ayrılmış zəngin kitabxana fondları yaradılmış, ali məktəb tələblərinin istifadəsinə verilmişdi.

Ulu öndərin böyük qayğısı nəticəsində 70-80-ci illərdə öz çiçəklənmə dövrünü yaşayan AMEA-nın elmi kitabxanasının işində böyük canlanma baş vermiş, kitabxananın maddi-texniki bazası möhkəmlənmiş, akademiyanın elmi həyatında, əməkdaşların informasiya təminatında mühüm rol oynamışdır.

70-ci illərin əvvəllərində SSRİ-də kitabxana işinin mərkəzləşdirilməsi məqsədi ilə ilk eksperimentlər keçirilirdi. İlk eksperiment keçirən kitabxana kimi AMEA kitabxanası SSRİ Elmlər Akademiyası kitabxana sistemində kitabxana işinin mərkəzləşdirilməsini başa çatdıran ilk kitabxanalardan biri olmuşdur. AMEA-nın kitabxana sisteminin mərkəzləşdirilməsinə 1972-ci ildə başlanmış, 1976-cı ildə başa çatdırılmışdır. Mərkəzləşmə Akademiyaya kitabxana şəbəkəsinin vahid bir mərkəzdə birləşməsinə səbəb olmuş, 24 elmi tədqiqat institutunun məlumat bazasını birləşdirmişdi.

70-80-ci illərdə Akademiyanın mərkəzi elmi kitabxanasının fəaliyyətində baş verən müsbət keyfiyyətlərdən biri də beynəlxalq kitab mübadiləsinin təşkili olmuşdur. Belə ki, 70-ci illərin axırlarında kitabxana dünyasının 50 ölkəsinin 570 müəssisəsi ilə kitab mübadiləsi edirdi. Xarici kitab mübadiləsi Akademiyanın elmi-tədqiqat işinin keyfiyyətinə müsbət təsir göstərən, amillərdən biri idi.

Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsi Azərbaycan mədəniyyətinin ayrılmaz tərkib hissəsi olan kitabxana işinin taleyində də böyük rol oynadı, sözün əsl mənasında kitabxana quruculuğu sahəsində böyük kəmiyyət və keyfiyyət dəyişiklikləri baş verdi.

Bütün ölkə tərəfindən müdafiə edilən bu hərəkət kitabxana quruculuğu sahəsində yeni mərhələnin başlanmasını əsaslandırdı.

70-80-ci illərdə Azərbaycanın ictimai-siyasi, iqtisadi və mədəni həyatında bir çox həyatı əhəmiyyətə malik ənənələr formalaşmışdı. Belə ənənələrə misal olaraq hər il məhsul toplanışı dövründə Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyev başda olmaqla bir qrup yaradıcı ziyalıların və mütəxəssislərin kənd rayonlarına baş çəkməsi, yerli müəssisələrin, kolxoz və sovxozların işi ilə tanış olması idi. Bir qayda olaraq Heydər Əliyevin rayon və

kənd kitabxanalarına getməsi, onların işi ilə tanış olması, kitabxana işində mövcud nöqsanların aradan qaldırılmasını tələb etməsi Azərbaycan regionlarında kitabxana işinin yenidən qurulması, yerli dövlət orqanlarının diqqətinin bu işə cəlb edilməsinə həlledici təsir göstərirdi.

Azərbaycanda kitabxana işinin inkişafında Heydər Əliyev mərhələsinin ikinci mühüm amili kimi respublikanın bütün yaşayış məntəqələrində və ilk növbədə kənd yerlərində ləğv edilmiş kitabxana şəbəkəsinin bərpaı, yeni kitabxana şəbəkələrinin yaradılması olmuşdur.

1960-cı ildə o dövrdə Sov. İKP MK-nın katibi işləyən Sepilov Azərbaycan KP Mərkəzi Komitəsinə və Nazirlər Sovetinə məktubla müraciət edərək tələb etmişdi ki, ölkənin büdcəsində ciddi çətinliklər olması ilə əlaqədar mədəniyyət sahəsində ixtisaslar aparılmalı, əldə edilən vəsait ittifaq büdcəsinə yönəldilməlidir. Bu məktuba əsasən mədəniyyət sahəsində heç bir səriştəsi olmayan mədəniyyət naziri A. Bayramov ictimai əsaslara keçirilmək adı ilə 500 kənd kitabxanasını ləğv etdi. Bu ciddi səhv Azərbaycan kəndinin mədəni inkişafına böyük qiymət verən H. Əliyev tərəfindən düzəldildi. Ləğv edilmiş kənd kitabxanalarını Heydər Əliyevin ciddi cəhdi sayəsində təxminən 4-5 ilə bərpa etmək mümkün oldu.

1970-80-ci illərdə Azərbaycanda kitabxana quruculuğu sahəsində baş verən mühüm hadisələrdən biri də respublika kitabxanalarının mərkəzləşdirilməsi olmuşdur. 1974-cü ildə Sov. İKP MK "Zəhmətkeşlərin kommunist tərbiyəsində və elmi texniki tərəqqidə kitabxanaların rolunu artırmaq haqqında" qərar qəbul etdi. Bu qərarın qəbulundan dərhal sonra Azərbaycan KP MK bu qərarı qarşıya qoyulan vəzifələri həyata keçirmək üçün "Kitabxana işi haqqında" xüsusi qərar qəbul etdi. Kitabxanaların mərkəzləşdirilməsinə yüksək qiymət verən ulu öndər qərarın yerinə yetirilməsinə bilavasitə özü rəhbərlik edirdi. Böyük ictimaiyyəti və xüsusi hissəni demək olar ki, Azərbaycanda kitabxanaların mərkəzləşdirilməsi vaxtından əvvəl yerinə yetirildi. Mərkəzləşmə nəticəsində respublikada 3174 fəaliyyət göstərən 69 mərkəzləşmiş rayon kitabxana sistemi yaradıldı, həmçinin respublikanın 8 şəhərində 111 filialı olan sistem fəaliyyəyə başladı.

Respublikamızın kənd rayonlarında MKS-lərin yaradılması kənd əhalisinə xidməti kökündən yaxşılaşdırılmış, 60-cı illərdə ləğv edilən kənd kitabxanaları oxucularının sayı 1 milyon 437 min nəfərə çatmışdı.

1970-1985-ci illərdə respublikamızda 1200 yeni kitabxana açılmışdı ki, bunların da 1100-ü kənd yerlərində idi.

Beləliklə, Heydər Əliyevin respublikaya başçılıq etdiyi 15 il müddətində Azərbaycan kitabxana quruculuğu çiçəklənmə dövrünü yaşamış, SSRİ respublikaları içərisində öncül yerlərdən birini tutmuşdur. Mədəni cəhətdən geridə qalmış Azərbaycan kəndlərində kitabxanalar kənd əhalisinin ən çox sevdiyi yerə çevrilmiş, kitab xalqın məişətinə daxil olmuşdur.

Heydər Əliyevin respublika rəhbərliyinə gəlməsi ilə əlaqədar yaranmış abı-hava, elm-təhsil sahəsində baş verən böyük və sürətli inkişaf Bakı Dövlət Universitetinin fəaliyyətinə də geniş imkan yaratdı. Bu təsir özünü tezliklə universitetin kitabxanaçılıq-informasiya fakültəsinin inkişafında da göstərdi. Ulu öndərin bilavasitə göstərişi ilə respublikadan yüksək ixtisaslı kadrlara böyük ehtiyacı olan ixtisaslar üzrə müsabiqədənkənar qəbul üzrə dövlət planında ən çox yer verilən fakültələrdən biri də kitabxanaçılıq fakültəsi idi. Bu plana müvafiq olaraq hər il kənd rayonlarından fakültəyə 50-60 nəfər gənc qəbul edilirdi. Böyük əhəmiyyətə malik olan bu tədbir o dövrdə kənd kitabxanalarını yüksək ixtisaslı kadrlarla təmin etmək imkanı verdi. Ümumiyyətlə, fakültə o illərdə 1441 kadr hazırlamağa müvəffəq olmuşdur.

70-ci illərdə ulu öndərin rəhbərliyi ilə Azərbaycanın iqtisadiyyatı, elm, təhsil, mədəniyyət sahələrində əldə etdiyi uğurlara görə ittifaqın ən qabaqcıl respublikalarından birinə çevrilməsi Heydər Əliyevin görkəmli dövlət xadimi kimi tanınmasına səbəb olmaqla ona böyük şöhrət gətirdi. Məhz buna görə də, 1976-cı ildə Sov. İKP-nın Siyası Bürosu üzvlüyünə namizəd seçildi. Bu, Azərbaycanın gələcək inkişafı üçün böyük üfiqlər açdı. Heydər Əliyev Sovetlər İttifaqının liderlərindən biri kimi Azərbaycan iqtisadiyyatında, elm, mədəniyyətdə, təhsil sahəsində daha böyük nailiyyətlər əldə etməyə nail oldu. Onun böyük tarixi nailiyyətləri vəzifə kürsüsündə daha da irəliləməsinə şərait yaratdı: o, 1982-ci ildə Sov. İKP MK Siyası Bürosunun üzvü seçildi və SSRİ Nazirlər Sovetinin birinci müavini təyin edildi. Bununla da onun həyatının və fəaliyyətinin Azərbaycan mərhələsi başa çatdı. Tarixin səhifələrinə qızıl hərflərlə yazılan bu mərhələ Azərbaycana möhtəşəm uğurlar, Heydər Əliyevə isə böyük şöhrət gətirdi. Heydər Əliyev Moskvada işlədiyi müddətdə də həmişə Azərbaycanın hərtərəfli inkişafına nəzarət etmişdir. Sonrakı illərdə Heydər Əliyevin Moskvadan göstərdiyi ciddi köməyə baxmayaraq Azərbaycan rəhbərlik edən insanların səriştəsizliyi üzündən bütün sahələrdə tənəzzül başladı. Heydər Əliyev 1987-ci ildə siyasi hakimiyyətdən uzaqlaşdırıldıqdan və 1990-cı ildə SSRİ dağılıdıqdan sonra bu tənəzzül daha da gücləndi.

1991-ci ilin oktyabrında tarix XX əsrdə Azərbaycan xalqına dövlət müstəqilliyi elan etmək, müstəqil, unitar və dünyəvi dövlət yaratmaq imkanı verdi. Ancaq bu müstəqillik xalqımıza olduqca baha başa gəldi. Dağlıq Qarabağı Ermənistanla birləşdirmək müharibə və müstəqillik əldə etdikdən sonra hakimiyyətə gələn A. Mütəllibov və Xalq Cəbhəsi-Müsavat birliyi ölkəni idarə edə bilmədi. Erməni təcavüzü gücləndi, torpaqlarımız işğal edilməyə başladı. Ölkədə yaranan hakimiyyətsizlik, kaos, hərciməclik, dövlət böhranı Azərbaycan müstəqilliyinin məhvinə gətirib çıxartdı. Belə bir ağır şəraitdə Azərbaycan xalqı böyük müdriklik göstərərək, xalqın xilaskarı, ölkəni bütün bəlalardan qurtara biləcək şəxsiyyət Heydər Əliyevi hakimiyyətə gətirdi.

Heydər Əliyevin hakimiyyətə gəlməsi Azərbaycan xalqını, Azərbaycan dövlətçiliyini böyük bəlalardan xilas etdi. Xalqımız bu günü "Qurtuluş günü" adlandırdı. Heydər Əliyev tezliklə ölkəni alovlanmaqda olan vətəndaş müharibəsindən, parçalanma təhlükəsindən, torpaqların işğal edilməsindən xilas etdi. Dövlətçiliyin möhkəmlənməsinə, bölgələrdə baş qaldıran separatçı qüvvələrin aradan qaldırılmasına, milli ordunun yaradılmasına və cəbhədə atəşkəs elan edilməsinə nail oldu.

Bütün bunlar ölkənin beynəlxalq nüfuzunun artmasına xarici əlaqələrin inkişaf etməsinə səbəb olmaqla Azərbaycanı təcrid edilməkdən xilas etdi. Ölkədə stabilliyin yaranması, dövlətçiliyin möhkəmlənməsi müstəqil Azərbaycan Respublikasının gələcək inkişafı naminə yeni demokratik iqtisadi islahatlar keçirilməsinə şərait yaratdı.

Elm, təhsil, mədəniyyət və mənəviyyət sahəsində müstəqil Azərbaycan dövlətinin prinsiplərinə müvafiq işlər görülməyə başlandı. Keçid dövrünün hər cür çətinliyinə baxmayaraq mədəniyyətin bütün sahələrində olduğu kimi kitabxana quruculuğu sahəsində də tədbirlər həyata keçirildi, xüsusilə müstəqilliyin ilk illərində baş verən kitabxanaların kütləvi sürətlə bağlanma təhlükəsinin qarşısı alındı. Xalq Cəbhəsinin hakimiyyəti illərində özəlləşdirilmə adı ilə kitabxanaları ləğv etmək, onların binasını ələ keçirmək prosesi dayanıldı.

Xalq Cəbhəsi hakimiyyəti dövründə Respublika Elmi Tibb Kitabxanası, Qubkin adına Mərkəzi Həmkarlar İttifaqı Kitabxanası, həmçinin onlarca həmkarlar təşkilatı və partiya kitabxanaları bağlandı. 1982-1993-cü illərdə 100-dən artıq partiya kitabxanası, 32 həmkarlar təşkilatı kitabxanası 100-ə yaxın texniki kitabxana bağlandı.

Bu prosesə son qoyulmasında 1995-ci ildə ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən imzalanmış "Azərbaycan Respublikasında 1995-1998-ci illər dövlət mülkiyyətinin özəlləşdirilməsinin dövlət proqramının təsdiq edilməsi haqqında" fərmanın böyük rolu oldu. Fərmanda özəlləşdirilməsi qadağan olan dövlət müəssisələrinin siyahısına kitabxanaların da daxil edilməsi onların özəlləşmə adı ilə ləğv edilməsinin qarşısını aldı. Göründüyü kimi, ulu öndərin hakimiyyətə gəlməsi kitabxanaları məhv olmaq təhlükəsindən qurtardı. Ölkədə kitabxana işi stabilləşmə yoluna qədəm qoydu. Keçid dövrünün çətinliklərinə baxmayaraq senzuranın ləğv edilməsi, fikir azadlığı, söz azadlığı, mətbuat azadlığı, siyasi plüralizmi, kitabxana işinin demokratikləşməsi üçün şərait yaratdı. Keçid dövründə ölkə vətəndaşlarının informasiya təminatında, kitabxana-informasiya xidmətinin təşkilində, informasiya cəmiyyəti quruculuğunda mühüm əhəmiyyət kəsb edən kitabxana işi də mühüm dəyişikliklərə, islahatlara məruz qaldı. Sosializm quruculuğu dövründə kitabxana işi sahəsində formalaşan, əsasən ideoloji xarakter daşıyan prinsiplərdən imtina edilməklə, qurulmaqda olan yeni müstəqil Azərbaycan cəmiyyətinin demokratik,

dünyəvi, prinsipləri kitabxana işinə tətbiq edilməyə başlandı. Bu prinsiplər ideoloji buxovlardan azad olan kitabxana işinə demokratikləşmə, milliləşmə və azərbaycançılıq ab-havası gətirdi. Keçid dövrünün çətinliklərinə baxmayaraq kitabxana işinə dair Heydər Əliyev siyasəti məntiqi ardıcılıqla davam etdirildi. Əgər müstəqilliyin ilk illəri kitabxanaların qorunub saxlanması uğrunda mubarizə illəri idisə, 1990-cı illərin ikinci yarısından sonrakı dövr kitabxana işinin sabitləşməsi dövrü kimi xarakterizə olunur.

1996-cı ildə prezidentin göstərişi ilə Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti "Kitabxana işinin vəziyyəti və onun yaxşılaşdırılması haqqında" qərar qəbul etdi. Bu qərar ölkədə kitabxana işinin maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsinə də kömək etdi. Keçid dövrünün ən böyük çətinliyi kitabxanaların lazımlı səviyyədə maliyyələşdirilməsi idi. Bu da kitabxana fondlarının yeni ədəbiyyatla komplektləşdirilməsinə gətirib çıxarırdı. Əlbəttə, yeni ədəbiyyatı olmayan kitabxanaların oxucuları da azalırdı. Bəzi hallarda daimi oxucular da kitabxanadan uzaqlaşdı. 1998-ci ildən başlayaraq kitabxanaların maliyyələşdirilməsində dönüş yaranması bu problemlərin həllinə kömək etdi. 90-cı illərin sonlarından başlayaraq kitabxanaların və mərkəzləşmiş kitabxana sistemlərinin informasiya texnologiyası ilə təmin edilməsi oxuculara xidmət işinin təşkilində yeni mərhələnin başlanğıcı oldu.

Ulu öndərin kitabxana işinə böyük qayğısını hiss edən kitabxana ictimaiyyəti və yüksək rütbəli dövlət qulluqçuları kitabxana işini daimi diqqət mərkəzində saxlayır, onların ehtiyaclarının ödənilməsinə ictimaiyyətin köməyini təşkil edirdilər.

Qeyd etdiyimiz kimi, ulu öndərin kitabxana işinə böyük diqqət və qayğısının bariz nümunəsi kimi onun M.F.Axundzadə adına Azərbaycan Milli Kitabxanasına münasibətini göstərmək olar. Prezident vaxtının olduqca az olmasına baxmayaraq 1995-1997-ci illərdə 4 dəfə Milli Kitabxanaya gəlmiş, kitabxananın işi ilə tanış olmuş, öz şəxsi kitabxanasından kitabxanaya 263 kitab bağışlamış, burada oxucular və kitabxanaçılar qarşısında olduqca böyük elmi, mədəni və fəlsəfi mahiyyətə malik tarixi nitq söyləmişdir. Onun bu tarixi nitqi bəşəriyyətin mədəni sərvəti olan dünya kitabxanaları tarixinə qızıl sətirlərlə yazılmışdır. Müstəqillik illərində ulu öndərin bilavasitə təklifi və təşəbbüsü ilə M.F.Axundzadə adına Respublika Dövlət Kitabxanasına Milli Kitabxana statusunun verilməsi ölkəmizin kitabxana işi tarixində əlamətdar bir hadisə oldu. Bu status kitabxananın kitabxanaşünaslıq, informasiya, bibliografyaşünaslıq və kitabşünaslıq sahəsində elmi-tədqiqat mərkəzinə çevrilməsini təmin etdi, milli kitab sərvətlərimizin qızıl fondu kimi inkişafına yeni impuls verdi.

1990-cı illər həmçinin respublikamızda kitabxana işi haqqında dövlət siyasətinin formalaşdığı dövrü olmuşdur. Kitabxana işi haqqında Heydər Əliyev ideyaları müasir Azərbaycanda gedən ideoloji, siyasi, mədəni, ictimai

proseslər müasir cəmiyyətdə baş verən demokratik dəyişikliklər, həmçinin kitabxana ictimaiyyətinin iş prosesində əldə etdiyi qabaqcıl təcrübə, onun ümumiləşdirilməsi, oxucuların bu təcrübəyə münasibəti kitabxana siyasətinin formalaşmasına kömək edirdi.

1990-cı illərin axırlarında ulu öndərin məsləhəti ilə ölkədə aparılan kitabxana siyasəti ilk dəfə olaraq dövlət səviyyəsinə qaldırıldı. 1998-ci ildə Milli Məclis “Kitabxana işi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununu qəbul etdi. Kitabxana işi haqqında dövlət siyasətinin əsasını təşkil edən bu qanun kitabxana işinin əsas müddəalarını, ideya və anlayışlarını geniş surətdə şərh edən, kitabxana işinin demokratik əsaslar üzərində qurulmasını təmin edən, kitabxanaçılıq fəlsəfəsini müəyyənləşdirən bir sənəddir. Heydər Əliyevin kitab, kitabxana, mədəniyyət, mənəviyyət haqqında fikirlərini əks etdirən bu qanun müstəqil Azərbaycanda kitabxana işinin yeni elmi əsaslar üzərində qurulmasına, elmin, informasiyanın, mədəniyyətin, təhsil və tərbiyə prosesinin əsas amilinə çevrilməsinə kömək etdi.

Keçid dövrünün çətinliklərinə baxmayaraq keçmiş Sovetlər İttifaqının müstəqil dövlətə çevrilmiş respublikalarından fərqli olaraq respublikamızda bütün nazirliklərin, idarə və müəssisələrin kitabxana şəbəkələri qorunub saxlanmaqla yeni dövlət statusuna malik respublika əhəmiyyətli kitabxanalar yaradıldı. Belə kitabxanalara misal olaraq Azərbaycan Respublikası Prezidenti İşlər İdarəsinin yanında yaradılmış Prezident Kitabxanasını, parlament statusuna malik olan Milli Məclisin kitabxanasını və yeni yaradılmış bir çox nazirliklərin kitabxanalarını, xüsusi dövlət kitabxanalarını göstərmə bilərik.

Beləliklə, şərh etdiyimiz faktların ciddi təhlili və ümumiləşdirilməsi bir daha göstərir ki, XX əsrin ikinci yarısı və XXI əsrin əvvəllərində Azərbaycanda kitabxana işi, onun inkişafı bilavasitə ulu öndər Heydər Əliyevin adı ilə onun ideyaları ilə və böyük xidməti ilə bağlı olmuşdur. Böyük minnətdarlıq hissi ilə qeyd etmək yerinə düşər ki, xüsusilə müstəqilliyimizin ilk illərində ölkədə baş verən çətinliklərə baxmayaraq ulu öndər böyük uzaqgörənliklə həmişə mədəniyyətin qeydinə qalmış, onun yaşaması və inkişafı üçün ciddi əmək sərf etmişdir. O, bu çətin anlarda Azərbaycanın müstəqilliyini, Azərbaycan dövlətçiliyini xilas etdiyi kimi kitabxanaların da xilaskarı olmuşdur. Hazırda da Heydər Əliyev dühası Azərbaycanda kitabxana işinin yolunu işıqlandırır. Məhz buna görə də Azərbaycan kitabxana ictimaiyyəti, çoxsaylı kitabxanaçılar ordusu ulu öndərə minnətdardır. Onun əziz xatirəsi, bütün xalqımız kimi, sadə peşə adamları olan kitabxanaçıların qəlbinə də əbədi həkk olunmuşdur.

Çox böyük təəssüf hissi ilə qeyd etmək istəyirəm ki, 2003-cü ildə fəaliyyətinin çiçəkləndiyi bir dövrdə ulu öndər qəflətən xəstələndi. Bu zaman respublikamızda növbəti prezident seçkiləri keçirilirdi. Qədirlən xalqımız yekdilliklə ümumilli lider Heydər Əliyevin namizədliyini irəli sürmüşdü.

Seçki ərəfəsində o, ABŞ-da müalicə olunurdu. O, xəstəliyi səbəbindən seçkilərdə iştirak edə bilmədiyindən öz doğma xalqına müraciət etdi. Müraciətdə deyilirdi: “Üzümü sizə, həmvətənlərimə tutaraq qarşıdan gələn prezident seçkilərində namizəd mənim siyasi varisim, yeni Azərbaycan partiyasının I-cü müavini İlham Əliyevi dəstəkləməyə çağırıram. O, yüksək intellekti, pragmatik, düşüncəli, müasir dünya siyasətini və iqtisadiyyatını gözəl bilən, enerjili və təşəbbüskar bir siyasətçidir. Sizi əmin edirəm ki, həm İlham Əliyev, həm də yeni Azərbaycan partiyası bundan sonra da xalqımızın ən layəqətli övladlarını öz ətrafında sıx birləşdirəcək, Azərbaycan dövlətinin inkişafı və xalqımızın firavanlığı yolunda çox işlər görəcəkdir. İnanıram ki, mənim başa çatdıra bilmədiyim taleyüklü məsələləri, planları, işləri sizin köməyiniz və dəstəyinizlə İlham Əliyev başa çatdıra biləcək. Mən ona inanıram və gələcəyinə böyük ümüdlər bəsləyirəm.”

Bu müraciət öz müstəqil dövlətini, sevimli xalqını ürəkdən sevən böyük vətənpərvərin xalqına vəsiyyəti idi. Ulu öndəri müstəqilliyimizin xilaskarı sayan Azərbaycan xalqı Heydər Əliyevin bu çağırışını bir vəsiyyət kimi qəbul etməklə, öz müdrik liderinə sədaqətini nümayiş etdirdi və yekdilliklə İlham Əliyevi 2003-cü ildə prezident seçdi.

İlham Əliyevin prezident seçilməsi Heydər Əliyev ideyalarının və siyasi kursunun, Azərbaycan xalqının və Azərbaycan dövlətçiliyinin qələbəsi idi. İlham Əliyev qısa müddət ərzində Heydər Əliyev ideyalarının, layiqli davamçısı olduğunu sübut etdi. Azərbaycan tez bir zaman içərisində təsərrüfatın, iqtisadiyyatın, elm, təhsil və mədəniyyətin inkişaf etdirilməsi sahəsində böyük nailiyyətlər əldə etdi. Dünyanın inkişaf etmiş ölkələrindən birinə çevrildi. Müstəqil Azərbaycanda əsas ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuş kitabxana siyasəti müvəffəqiyyətlə davam etdirildi.

Heydər Əliyevin siyasi kursunu məharətlə davam etdirən İlham Əliyevin məqsədyönlü fəaliyyətini həm ölkədə, həm də beynəlxalq aləmdə yüksək qiymətləndirilirdi. Siyasi lider kimi böyük imic qazanmağına səbəb oldu. İlham Əliyev fəaliyyətində dinamiklik həmişə xalqın içində olması, tez-tez Azərbaycanın müəyyən rayonlarında, kəndlərində tikinti meydanlarında olması, işə bilvasitə rəhbərlik etməsi, respublikanın xalq təsərrüfatının, iqtisadiyyatının elminin, təhsilinin, mədəniyyətinin ayrı-ayrı sahələrinə dair böyük perespektiv əhəmiyyətə malik proqramlar imzalaması, onun xalq arasında böyük hörmət və şöhrət qazanmasına səbəb oldu.

İlham Əliyev prezidentlik fəaliyyətinə başlayarkən xalqına verdiyi “Mən hər bir Azərbaycan vətəndaşının prezidenti olacağam” vədinə əməl etdi. Xalq arasında bacarıqlı təşkilatçı, sadə, humanist insan, görkəmli dövlət xadimi imicini qazandı. Onun Azərbaycana rəhbərlik etdiyi dövrdə respublikamız böyük inkişaf yolu keçdi, demək olar ki yenidən quruldu, öz görkəmini dəyişdi. Bakı yenidən quruldu. Dünyanın ən görkəmli şəhərlərindən

birinə çevrildi. Dünyada keçirilən ən mühüm beynəlxalq tədbirlərin mərkəzinə çevrildi.

XXI əsrin ilk onilliyi beynəlxalq aləmdə iqtisadi böhranlar dövrü kimi xarakterizə edildiyi bir zamanda Azərbaycan iqtisadiyyatı 3 dəfədən artıq inkişaf etdi. İqtisadi inkişaf cəhətdən Azərbaycan dünyada öncül mövqeyə çıxdı. Ölkəmdə iqtisadi inkişaf yanaşı mədəniyyətin inkişafı sahəsində böyük tərəqqi əldə edilmiş, mədəni quruculuğun bütün sahələrində dönüş baş vermişdir, xüsusilə mədəniyyətə ayrılan vəsaitin 3 dəfədən çox artması, onun bütün sahələrinin inkişafını təmin etmişdir.

Kitaba, kitabxanaya yüksək qiymət verən İlham Əliyev öz çıxışında kitabxanaları Azərbaycan xalqının milli sərvəti kimi qiymətləndirmiş, kitab və kitabxana işi haqqında 8-dən artıq sənəd imzalanmış böyük inkişaf proqramı təsdiq etmişdir. İlham Əliyev tərəfindən imzalanan olduqca qiymətli dövlət sənədlərinin şərhli bir daha kitab və kitabxana işi sahələrində ulu öndər Heydər Əliyevin doktorinasının böyük müvəffəqiyyətlə davam etdirilməsinin bariz sübutudur. Bu sənədlər Heydər Əliyevin kitabxana siyasətini davam etdirməklə onun daha da inkişafını dövrə, zamanla ayaqlaşmasını təmin edir.

Prezident İlham Əliyev 2004-cü ildə Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə kütləvi nəşrlərin həyata keçirilməsi haqqında sərəncam verdi. Məlumdur ki, respublikamız 1993-cü ildən latın qrafikasına keçdi. Lakin keçid dövrünün çətinlikləri ilə əlaqədar bu sahədə lazımi nəticə əldə edilməmişdi. Bu xüsusilə keçmişdə kiril əlifbası ilə nəşr edilmiş qiymətli əsərlərin latın qrafikası ilə çapına başlanmamasında özünü göstərirdi. Bu sərəncam Azərbaycan mədəniyyətinə və elminə keçmişdə nəşr olunmuş ən qiymətli əsərlərin yenidən latın qrafikası ilə çap edilib xalqın, xüsusilə gənc nəslin istifadəsinə verilməsini təmin etdi. Bu sərəncamın ən mütərəqqi humanist cəhətlərindən biri latın qrafikası ilə yenidən nəşr edilən, dövlətə küllü miqdarda vəsait hesabına başa gələn kitabların bütün kütləvi kitabxanalara və tədris müəssisələri kitabxanalarına pulsuz verilməsidir. Dünya kitabxanaları təcrübəsində analoqu olmayan bu humanitar aksiya beynəlxalq kitabxanaçılıq aləmində böyük marağa səbəb olmuşdur.

Bu sərəncamın ardınca dövlət başçısı 2004-cü ildə daha mühüm bir sərəncam - "2005-2006-cı illərdə Azərbaycan dilində latın qrafikası ilə çapı nəzərdə tutulan əsərlərin siyahısının təsdiq edilməsi haqqında" sərəncam imzaladı. Bu sərəncamın yerinə yetirilməsi nəticəsi olaraq respublikamızda təxminən 20 milyon nüsxədən artıq çox qiymətli cəmiyyətlərin inkişafı üçün, təlim tərbiyə prosesi üçün olduqca zəruri olan kitab çap edilib kitabxanalara verildi. 4-5 il müddətində xalqın istifadəsi üçün 20 milyondan artıq kitabların kitabxana fondlarına daxil olması Azərbaycan kitabxanalarının tarixində böyük nailiyyət idi.

Dövlətimizin başçısı 2007-ci ilin aprel ayının 20-də "Azərbaycanda kitabxanaların fəaliyyətinin yaxşılaşdırılması haqqında" sərəncam imzaladı. Azərbaycan kitabxana ictimaiyyəti tərəfindən böyük razılıq hissi ilə qarşılanan bu sərəncamda kitabxana işinin müasir informasiya cəmiyyətində, insanların informasiya tələbatının və sorğusunun ödənilməsində, təlim və tərbiyəsində böyük rolu və vəzifələri qeyd olunur və kitabxana işinin gələcək inkişafı üçün mühüm müddəalar irəli sürülürdü. Sərəncamda milli sərvət olan kitabxanaların modernləşdirilməsi, kitabxana-informasiya texnologiyası ilə təmin edilməsi zəruri hesab edilirdi. Sərəncamda nazirliklərin kitabxana işinin daha da təkmilləşməsinə köməklik göstərməsinin irəli sürülməsi kitabxana işinin maddi texniki bazasının möhkəmləndirilməsinə, informasiya texnologiyası ilə təmin edilməsinə həlledici təsir göstərdi.

XXI əsrin əvvəllərində Azərbaycan Respublikasında informasiya cəmiyyəti quruculuğunda və cəmiyyətin informasiyalaşdırılması sahəsində olduqca böyük dövlət və beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirlər həyata keçirilmiş, respublikamız informasiya texnologiyasının hazırlanması və istifadə edilməsi sahəsində böyük uğurları ilə fərqlənmişdir. Ölkəmizdə bu mühüm informasiyalaşdırma mərhələsinin formalaşmasında möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyevin 2008-ci il oktyabrın 6-da imzaladığı Azərbaycan Respublikasında kitabxana-informasiya sahəsinin 2008-2013-cü illərdə inkişafı üzrə Dövlət Proqramı böyük perspektiv əhəmiyyətə malik olan bir sənəd kimi diqqəti cəlb edir. Bu sənəddə müasir dövrdə cəmiyyətin inkişaf etdirilməsində kitabxana işinin əsas vəzifələri, kitabxana işinin planauyğun elmi əsaslar üzərində qurulması, məqsəd və vəzifələri, ümuməhəmiyyətli olması, bütün əhalini oxucular sırasına cəlb etməsi, maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi, dövlət tərəfindən maliyyələşdirilməsi və s. mühüm vəzifələr irəli sürülür.

Bu sənədə "Dövlət proqramının həyata keçirilməsi üzrə tədbirlər planı"nın əlavə edilməsi onun üstünlüyünü göstərən amillərdən biridir. Proqramda dövlət kitabxanası ilə yanaşı olaraq ayrı-ayrı nazirliklərin, idarə və müəssisələrin, bütövlükdə Azərbaycan kitabxana sisteminin vəziyyəti öyrənilmiş, təhlil edilmiş, aparılan ümumiləşdirilmələr əsasında müasir vəzifələr müəyyənləşdirilmişdir.

Proqramda göstərilir: "Dövlət proqramının əsas məqsədi" Kitabxana işi haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda habelə digər müvafiq hüquqi aktlarda nəzərdə tutulmuş müddəalara uyğun olaraq kitabxana işi sahəsində dövlət siyasətinin həyata keçirilməsini, ölkədə tarixi, mədəni, ədəbi-bədii elmi fəlsəfi sərvətlərin toplanmasını, mühafizəsini və onlardan istifadə imkanlarının artırılmasını təmin etməkdən ibarətdir."

Proqramda informasiya cəmiyyətinin qarşıda qoyduğu vəzifələrə müvafiq kitabxanaların modernləşdirilməsi yeni informasiya texnologiyası ilə təmin

edilməsi, elektron vasitələrdən, elektron kataloqlardan və s. istifadənin əsas müddəə kimi irəli sürülməsi onun əhəmiyyətini bir daha artırır.

Respublikamızın kitabxana ictimaiyyəti bu proqramı möhtərəm prezidentə böyük minnətdarlıq hissi ilə qarşıladı və demək olar ki, proqramın əsas müddəaları müvəffəqiyyətlə həyata keçirilmiş, xüsusi ilə kitabxanalarımız informasiyalaşdırma, elektron vasitələrin tətbiqi, yeni innovasiya xarakterli proqramların həyata keçirilməsi sahəsində böyük işlər görmüşdür. Həyata keçirilən məqsədyönlü tədbirlər kitabxanaların oxuculara xidmət işinin keyfiyyətini yüksəltmiş, kitabxana-oxucu və kitabxanaçı münasibətlərində olduqca yeni və məzmunlu iş forma və üsulları həyata keçirilmişdir.

Son illərdə respublikamızda kitabxana şəbəkələrinin inkişafı sahəsində əldə edilmiş uğurlar daha ürəkaçandır. Əgər 90-cı illərin əvvəllərində respublikamızda 120 milyon nüsxə kitab fonduna malik 10 min kitabxana var idisə, indi onların sayı 12 minə çatıb. Bu rəqəmlərə yalnız dövlət kitabxanası deyil, həmçinin ayrı-ayrı nazirliklərin, idarə və müəssisələrin, ictimai təşkilatların kitabxanaları daxildir.

Son illərdə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin bilavasitə rəhbərliyi ilə əldə edilmiş nailiyyətlər kitabxana işinin inkişafına böyük təsir etmiş, kitabxana işinə dair Heydər Əliyevin ideya və baxışları müvəffəqiyyətlə davam etmiş, əhaliyə kitabxana-informasiya xidmətinin təşkili, daha da yaxşılaşdırılması, Azərbaycan kitabxanalarının beynəlxalq əlaqələrinin genişlənməsi sahəsində böyük uğurlar qazanılmışdır.

Bütün bunlar bir daha göstərir ki, ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən əsas qoyulmuş kitabxana siyasəti Heydər Əliyev irsinin görkəmli və sədaqətli davamçısı möhtərəm prezidentimiz İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Azərbaycan kitabxanalarının əldə etdiyi nailiyyətlər kitab və kitabxananın böyük təəssübkeşi olan ulu öndər Heydər Əliyevin 90 illik yubileyinə böyük hədiyyədir.

ƏDƏBİYYAT

1. Əliyev H. *Müstəqilliyimiz əbədidir*. Bakı, 1997-2013.
2. Əliyev H. *Müstəqilliyimiz əbədidir*. Bakı, 1997, c.3, s.473-477.
3. M.F.Axundzadə adına Milli Kitabxananın arxiv.
4. Əliyev H. *Müstəqilliyimiz əbədidir*. Bakı: 1997, c. 3. s. 473-477.
5. *Yenə orada*.
6. Əliyev İ. *Inkişaf məqsədimizdir*. Bakı, 2008-2012, s.1-9.
7. *Heydər Əliyev və mədəniyyət*. 3 cildə. Bakı, 2008.
8. Xələfov A.A. *Heydər Əliyev və Azərbaycanda kitabxana işi*. Bakı: 2006, 314 s.

9. Xələfov A.A. *Kitabxana işinə dair Heydər Əliyev doktrinası uğurla davam edir*. B., 2010, 186 s.

10. Xələfov A.A. *Azərbaycanda kitabxana işinin tarixi*. Dərslük. (3 hissədə. H.3. XX əsrin ikinci yarısında və XXI əsrin əvvəllərində kitabxana işinin tarixi). Bakı, 2010, 432 s.

11. Xələfov A.A. *Kitabxanaşünaslığa giriş*. I hissə. Bakı, 2001, 398 s.

12. Xələfov A.A. *Kitabxanaşünaslığa giriş*. II hissə. Bakı, 2003, 314 s.

Успешно продолжают
идеи Гейдара Алиева о библиотечном деле

Халафов А.А.

Резюме

В статье на основе научных документов анализируются и обобщаются идеи Гейдара Алиева о библиотечном деле и успешное продолжение его Президентом Ильхамом Алиевым.

Ключевые слова: библиотечные идеи, национальная идеология, философская концепция, азербайджанства, информационное общество, информатизация библиотечного дела.

Heydar Aliyevs ideas
on library affair are successfully going on

Khalafov A.A.

Summary

In the presented article Heydar Aliyevs ideas on book and library affair and their successful extension by president İlham Aliyev and achieving more success have broadly been analysed and summerired according to the scientific documents.

Keywords: library science ideas, national idealogy, azerbaijani philosophical conception, information society, information on library affair.